УДК 378.14: 004.8

Попович Наталія Михайлівна
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва
Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна
ORCID ID 0000-0001-7822-6980
popovicnatalia06@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНО-ТВОРЧЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ФАХІВЦЯ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті проаналізовано значення інформаційно-творчого середовища для професійно-творчої самореалізації фахівця з музичного мистецтва. Підкреслено, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва в системі неперервної мистецької освіти є одним з вагомих факторів збагачення їхнього професійно-особистісного досвіду. Мета інформатизації системи неперервної мистецької освіти – підвищити ефективність навчання завдяки розширенню обсягів інформації і вдосконаленню методів її застосування, а також спрямованість на використання інформаційних технологій у освітньому процесі закладу вищої освіти й у професійній діяльності. Відзначено, що переорієнтація сучасної мистецької освіти з дискретності на неперервну потребує розробки й експериментальної апробації нових форм дидактичної взаємодії з музично-педагогічними працівниками, спрямованої на формування позитивної мотивації фахівців з музичного мистецтва до набуття і вдосконалення інформаційної компетенції, постійного підвищення рівня професійно-особистісного досвіду й фахової майстерності на основі самоосвітньої діяльності. Формування творчої особистості можливе лише у творчому середовищі. Відповідно, виокремлено «креативне інформаційно-освітнє середовище», яке має на меті не лише розвивати потенційний творчий потенціал, а й стимулювати потреби у подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, формуванні у людини об'єктивної самооцінки. Основною вимогою до такого середовища є проблемність і активність освітньої діяльності, неперервність і наступність процесу навчання. Доведено, що доцільність і ефективність інформаційних технологій у мистецькій освіті тісно пов'язані з поняттям інформаційної культури. Окрему увагу акцентовано на тому, що створення інформаційно-творчого освітнього середовища у вищому навчальному закладі значною мірою залежить від інноваційного клімату, характеристики якого часто є вирішальними для реалізації освітніх цілей.

Ключові слова: інноваційні процеси; інформаційно-творче освітнє середовище; фахівець з музичного мистецтва.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Інноваційні процеси у сфері неперервної мистецької освіти вимагають створення освітнього середовища, яке цілеспрямовано впливатиме на реалізацію стратегічних цілей і завдань розвитку освіти згідно з основними положеннями Болонської декларації. Тільки інноваційна за своєю сутністю освіта може виховати людину, здатну жити за сучасними інноваційними законами глобалізації, всебічно розвинену, самостійну, самодостатню творчу особистість. Набуття мистецькою освітою нових якостей, відповідність процесу професійної підготовки фахівців з музичного мистецтва сучасним вимогам можливі лише за умов випереджального розвитку галузі на засадах конвергентного мислення, що передбачає реалізацію глобальних й індивідуальних завдань освіти за дотримання єдності традиційної (когнітивно-маніпулятивної) й інноваційної (індивідуально-креативної) стратегій розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі висвітлено різноаспектні проблеми взаємодії особистості з інформаційним середовищем (В.Винокуров, І.Зязюн, О.Пометун, М.Сенченко, Е.Семенюк); методології і теорії комп'ютеризації освіти (Б.Гершунський, М.Жалдак, Ю.Машбіц, О.Тихомиров); психологічних засад використання сучасних інформаційних технологій в організації навчального процесу (В.Бондаровська,

© Н. М. Попович, 2019.

П.Гальперін, Т.Гергей, О.Леонтьєв, В.Паламарчук, Л.Прокопенко, Н.Тализіна, С.Юдін); формування інформаційної культури вчителів (М.Жалдак, І.Зимня, О.Карабін, Н.Сороко, О.Хомик, А.Хуторський, О.Шиман, О.Шувалова,); педагогічного потенціалу інформатизації навчального процесу (Л.Білоусова, В.Биков, А.Єршов, Ю.Жук, В.Монахов, Н.Морзе, С.Раков); технології поєднання музичної і звукової структур у практиці композиторів (В.Василенко, Д.Дубровський, І.Стецюк); розробки навчальних комп'ютерних програм з метою оптимізації ефективності музичної освіти (З.Візель, М.Дергач, М.Дьяченко, І.Котляревський, Л.Робустова, І.Сокол).

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, проблема формування інноваційного інформаційно-творчого середовища для професійно-творчої самореалізації фахівця з музичного мистецтва далека від остаточного розв'язання.

Аналіз реального стану системи фахової підготовки студентів у закладах вищої освіти вказує на гостру суперечність між сучасними вимогами суспільства до професійної підготовки фахівця з музичного мистецтва, здатного застосовувати інноваційні досягнення інформаційно-комунікаційних технологій у власній творчій і педагогічній діяльності, і практикою підготовки студентів у системі неперервної мистецької освіти.

Мета статті – розкрити значення інформаційно-творчого середовища в професійно-творчій самореалізації фахівця з музичного мистецтва.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведене дослідження ґрунтується на основі використання методів системного аналізу – для вивчення інноваційних процесів у системі неперервної мистецької освіти, проведення порівняльного аналізу вже існуючих шляхів професійно-творчої самореалізації фахівця з музичного мистецтва в умовах інформаційно-творчого середовища і розробки нових.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Удосконалення процесу професійної підготовки фахівців з музичного мистецтва здійснюється в контексті таких глобальних освітніх тенденцій:

- масовий характер освіти і її неперервність;
- адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості;
- орієнтація на демократизацію всіх освітніх структур;
- орієнтація освіти на інновації;
- диверсифікація освіти.

Як зазначає Н. Сегеда [1], диверсифікація освіти означає зміну змісту освіти, переосмислення цінностей, перехід до людиноцентричних моделей усіх соціально-культурних практик, серед яких музичне мистецтво все більше усвідомлюється як найбільш ефективне середовище самовідчуття Людини в людині. Глобалізаційна стратегія об'єднання світової освітньої мережі демонструє долання національних, державних, адміністративних, конфесійних, політичних та інших меж у створенні умов вільного руху людини у світовому освітньому просторі. Автор підкреслює, що демократизація, відкритість світової освіти, доступність, розширення меж освіти надають людині можливість обирати не лише освітній маршрут, а й свою стратегію освіти крізь життя.

На думку Н. Тверезовської, диверсифікація як парадигма розвитку сучасної освіти виявляється у тому, що:

- зміст освіти збагачується новими процесуальними характеристиками, спрямованими на розвиток здібностей особистості оперувати інформацією, творчо вирішувати проблеми науки і бути конкурентоспроможним фахівцем;

- традиційні способи трансляції інформації доповнюються комп'ютерними засобами навчання;
- найважливішою складовою педагогічного процесу стає особистісно орієнтована взаємодія педагога з тими, хто навчається;
- особлива роль у навчанні надається духовному вихованню особистості, її моральному становленню;
- окреслюється подальша інтеграція освітніх інститутів: родини, школи, мікро- і макросоціумів;
- зростає роль науки у створенні освітніх технологій, адекватних рівню сучасного педагогічного знання [2, с. 3].

В умовах диверсифікації освіти відбувається розширення освітнього середовища (його структури, змісту, організаційних форм), принципова перебудова освітніх процесів на основі гуманізації й гуманітаризації, створення альтернативних вищих навчальних закладів, що свідчить про потреби суспільства в різних за фахом кваліфікованих фахівцях.

Поняття «освітнє середовище» корелює з поняттями «освітній простір» і «освітня система», проте вони не тотожні. Так освітній простір – це комплекс взаємопов'язаних умов і чинників, які зумовлюють вплив на освіту особистості. Освітній простір може існувати як певна абстрактна система незалежно від того, хто навчається. Освітнє середовище, в широкому значенні, розуміють як частину соціокультурного простору, зону взаємодії освітніх систем, їх елементів, освітнього матеріалу і суб'єктів освітніх процесів. Освітня система – це основна одиниця освітнього процесу, соціальний інститут, мета якого – освіта людини.

Згідно з В. Новіковим [3], освітнє середовище закладу вищої освіти є професійно й особистісно стимулюючим середовищем, яке акумулює матеріальні, психологічні і педагогічні фактори навчальних реалій, спонукаючи суб'єктів освітнього процесу до професійно-особистісного розвитку і саморозвитку.

О. Гора визначає освітнє середовище закладу вищої освіти як сукупність духовно-матеріальних умов його функціонування, які забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості студента, реалізацію його творчого потенціалу. Освітнє середовище, на переконання автора, постає функціональним і просторовим поєднанням суб'єктів освіти, між якими налагоджуються тісні різнопланові групові взаємозв'зки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості [4, с. 99].

Привертають увагу визначені О. Горою особистісні компоненти освітнього середовища:

- соціальний компонент – комплекс соціально орієнтованих потреб суб'єктів освітнього середовища, їх соціальних взаємодій і взаємовпливів;
- мотиваційний компонент – формування в учасників середовища сукупності спонук і внутрішніх переконань, які регулюють процес професійного зростання майбутнього фахівця;
- креативний компонент – творчість як фактор позитивного розвитку особистості;
- рефлексивний компонент – усвідомлення значення національної спрямованості й запорука її використання у професійній діяльності;
- аксіологічний компонент – формування системи особистісно значимих цінностей;
- інтегративний компонент – об'єднання усіх попередніх компонентів у складну систему впливу на особистість [4, с. 99–100].

М. Братко розглядає освітнє середовище закладу вищої освіти як спільний, сукупний, об'єднаний, цілісний чинник розвитку особистості, який відіграє визначальну роль у модифікації поведінки, яка розгортається як наслідок запланованих і незапланованих чинників середовища, сприяє особистісному і професійному розвитку. Відтак освітнє середовище університетського коледжу, на думку дослідниці, - це полісуб'єктне і поліпредметне утворення, яке цілеспрямовано і стихійно впливає на професійно-

особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання [5, с. 54].

Вважаємо за потрібне підкреслити особливе значення для нашого дослідження ідеї українського дослідника А. Білинського, який вважає, що формування творчої особистості можливе лише у творчому середовищі. Відповідно він виокремлює «креативне інформаційно-освітнє середовище», яке має на меті не лише розвивати потенційний творчий потенціал, а й стимулювати потреби в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, формуванні у людини об'єктивної самооцінки. Основною вимогою до такого середовища є проблемність і активність освітньої діяльності, неперервність і наступність процесу навчання [6, с. 17].

Слід також підкреслити, що актуальність проблеми інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у неперервну мистецьку освіту зумовлена потребами практики, насамперед, соціальними проблемами підвищення статусу викладача музичного мистецтва відповідно до здобутого ним освітнього ступеня, або міри здатності й готовності виконувати професійні функції. Застосування інформаційних технологій у сфері мистецької освіти забезпечує якісно новий рівень набуття й узагальнення знань, умінь і навичок фахівців, їх використання у подальшій професійній і творчій діяльності.

Мета інформатизації системи мистецької освіти – підвищити ефективність навчання завдяки розширенню обсягів інформації та вдосконаленню методів її застосування, а також спрямованість на використання інформаційних технологій у освітньому процесі закладу вищої освіти й у професійній діяльності.

Основні принципи і технології інформатизації закладу вищої освіти полягають у формуванні єдиного інформаційного освітнього простору, який централізовано управлінням всіма інформаційними ресурсами і має ефективні механізми забезпечення доступу користувачів до інформації і надає їм можливість застосовувати без перешкод [7].

Реалізація можливостей сучасних технологій інформаційного впливу в освітньому процесі розширює спектр видів навчальної діяльності, дає можливість удосконалювати традиційні організаційні форми і методи навчання і сприяє появі нових педагогічних технологій. На зміну традиційним, авторитарним й ілюстративно-пояснювальним методам навчання приходять активні методи, спрямовані на самостійне набуття знань за допомогою сучасних методів представлення і контролю знань, тобто інформаційних технологій.

Доцільність і ефективність інформаційних технологій у мистецькій освіті тісно пов'язані з поняттям інформаційної культури. Так, на думку Р.Гуревича [8], рівень інформаційної культури особистості визначається не лише засвоєними нею знаннями та набутими вміннями в галузі інформаційних процесів і комп'ютерних дисциплін, а також здатністю існувати в інформаційному суспільстві, якому, зокрема, притаманні новизна, швидкоплинність.

Суттєвою складовою інформаційної культури викладача музичного мистецтва є вміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології як у музично-навчальному процесі, так і з метою самоосвіти і самовдосконалення.

Важливо відзначити, що переорієнтація сучасної мистецької освіти з дискретності на неперервну потребує розробки й експериментальної апробації нових форм дидактичної взаємодії з музично-педагогічними працівниками, спрямованої на формування позитивної мотивації фахівців з музичного мистецтва до набуття і вдосконалення інформаційної компетенції, постійного підвищення рівня професійно-особистісного досвіду й фахової майстерності на основі самоосвітньої діяльності.

Створення інформаційно-творчого середовища для професійно-творчої самореалізації фахівця з музичного мистецтва передбачає розробку дистанційних курсів, грамотний вибір програмно-технічного оснащення цього процесу, знання наявних платформ дистанційного навчання (Moodle, eLearning Server, Blackboard, WebCT Campus Edition, WebCT Vista, IBM Lotus LearningSpace, WebTutor, Sakai тощо), вибору найбільш придатної для конкретного

курсу. Паралельно має здійснюватись робота над забезпеченням дистанційного навчання навчальними засобами.

Так, наприклад, на сайті «Мультимедійні технології в музичній освіті» (режим доступу: http://multimusic.com.ua), розміщені електронні навчальні засоби, які створюють інформаційне наповнення курсів «Історія музичного мистецтва» та «Історія української музики», забезпечують самостійну роботу студентів і здійснюють контроль знань із цих дисциплін. Зокрема для вивчення теоретичного матеріалу можуть використовуватися тексти лекцій з мультимедійного підручника «Російська музика: від найдавніших часів до початку XX століття» (укладачі: Л. Гаврилова і В. Сергієнко), матеріали нарисів з електронного навчального посібника «Українська духовна музика» (укладачі: Л. Гаврилова, В. Сипченко, І. Удовенко), довідниково-інформаційні розділи цих навчальних засобів. Вивчати теорію значно цікавіше завдяки численним мультимедійним матеріалам (аудіо-, відеофрагментам, слайд-шоу, презентаціям тощо).

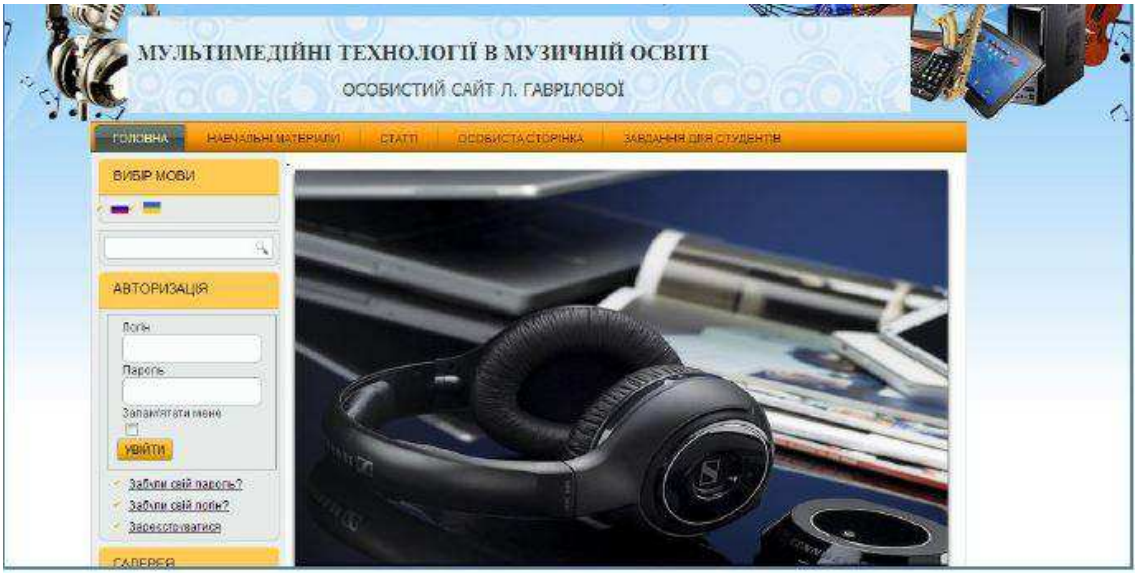

Рис.1. Головна сторінка сайту «Мультимедійні технології в музичній освіті»

Крім того, сайт забезпечує самостійну роботу з цих дисциплін. Кожен студент отримує перелік завдань (створити хронологічні таблиці музичних жанрів, скласти списки творів композиторів за жанрами, підготувати мультимедійні матеріали для виступів на практичних заняттях тощо), виконує їх у зручний час і надсилає викладачеві для перевірки. Також на сайті розміщена музика з кожного музично-історичного курсу (у форматі mp. 3) для скачування й самостійного прослуховування. Усі запропоновані на сайті електронні навчальні засоби створені з урахуванням сучасних форм подання інформації, які підвищують рівень її сприйняття:

- засоби мультимедіа (текст, графіка, фотоматеріали, репродукції, відео, аудіофрагменти) і гіпермедіа як найбільш перспективні форми поєднання різноманітної інформації;
- нелінійна форма організації матеріалу (гіпертекст, гіперпосилання), що надає можливість використовувати значну кількість довідкової інформації і різних траєкторій навчання [9, с.327].

Контроль знань студентів (поточний і проміжний) здійснюється у вигляді музичної вікторини (завдання на відгадування музичного фрагменту у відкритій і закритій формах) і виконання тестових завдань, результати online-тестування надходять викладачеві автоматично електронною поштою. Питання щодо технічного оформлення завдань та всі інші проблеми обговорюються в реальному часі (використовується Skype) або режим e-mail-листування [9, с.328].

На нашу думку, створення інформаційно-творчого освітнього середовища у вищому навчальному закладі також значною мірою залежить від інноваційного клімату, характеристики якого часто є вирішальними для реалізації інноваційних цілей.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, спостерігаємо, що в системі неперервної мистецької освіти створюються нові, якісні підходи до забезпечення умов професійно-творчої самореалізації фахівця з музичного мистецтва, передусім, удосконалення форм і методів викладання навчальних дисциплін. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на якість підготовки фахівців з музичного мистецтва полягає в активізації самостійної роботи, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, у формуванні їх професійного мислення, а також в умінні креативно приймати оптимальні рішення. Адже використання різного програмного забезпечення, е-навчального матеріалу дозволяє значно підвищити ефективність освітньо-мистецького процесу, що сприяє професійно-творчій самореалізації студентів, збагаченню їхнього художньо-творчого особистісного потенціалу.

Подальший науковий розгляд проблеми передбачає такі напрями: дослідження мультимедійних засобів розвитку музично-інтерпретаційних умінь студентів; виявлення шляхів зацікавлення студентів специфікою комп’ютерного аранжування в процесі опанування музичних комп'ютерних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Н. Сегеда, “Модель професійного потенціалу вчителя музики, необхідного для самореалізації у педагогічній діяльності” , *Збірник наукових праць МДПУ*, Вип. 1, с.35–36, 2001.

[2] Н. Тверезовская, “Диверсификация как парадигма развития современного образования”, *Инновационные образовательные технологи*, № 2(10), с. 3–8, 2007.

[3] В. Новиков, “Образовательная среда вуза как профессионально и личностно стимулирующий фактор”, *Психологическая наука и образование*, № 1, 2012.

[4] О. Гора, “Освітнє середовище як фактор формування національної ідентичності студентів вищих навчальних закладів” , *Витоки педагогічної майстерності*, с.97–101, 2011.

[5] М. Братко, “Сутнісний зміст поняття “Освітнє середовище вищого навчального закладу”, *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка (18)*, с.50–55, 2013.

[6] А. Білинський, “Творче інформаційно-освітнє середовище як чинник розвитку особистості вчителя”, *Наукові записки. Серія : Педагогіка*, Вип. 2, с.15–20, 2012.

[7] С. Бушуєв, М. Цюцюра, “Методологія розробки та принципи функціонування інформаційної технології гармонізації змісту освіти” *Інформаційні технології і засоби навчання*, Т. 63, № 1. - С. 12-21, 2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/2096/1314

[8] Р. Гуревич, “Формування інформаційної культури майбутнього фахівця” , *Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень*, с.354–360, 2003.

[9] Л. Гаврілова, “Елементи дистанційної освіти у підготовці майбутніх учителів музики і початкових класів: використання веб-сайту як електронного освітнього ресурсу” , *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 4 (38), с.323–331, 2014.

Матеріал надійшов до редакції 23.05.2018 р.

ИНФОРМАЦИОННО-ТВОРЧЕСКАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА КАК УСЛОВИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТВОРЧЕСКОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ СПЕЦИАЛИСТА ПО МУЗЫКАЛЬНОМУ ИСКУССТВУ

Попович Наталия Михайловна
доктор педагогических наук, профессор,
заведующий кафедрой педагогики музыкального образования и исполнительского искусства
Мукачевский государственный университет, г. Мукачево, Украина
ORCID ID 0000-0001-7822-6980
popovicnatalia06@gmail.com

Аннотация. В статье проанализировано значение информационно-творческой среды для профессионально-творческой самореализации специалиста по музыкальному искусству. Подчеркнуто, что внедрение информационно-коммуникационных технологий в процесс подготовки будущих специалистов по музыкальному искусству в системе непрерывного художественного образования, является одним из весомых факторов обогащения их профессионально-личностного опыта. Цель информатизации системы непрерывного художественного образования - повысить эффективность обучения благодаря расширению объемов информации и совершенствованию методов ее применения, а также направленность на использование информационных технологий в образовательном процессе вуза и в профессиональной деятельности. Отмечено, что переориентация современной художественного образования с дискретности на непрерывное требует разработки и экспериментальной апробации новых форм дидактического взаимодействия с музыкально-педагогическими работниками, направленной на формирование положительной мотивации специалистов по музыкальному искусству и совершенствование информационной компетенции, постоянного повышения уровня профессионально-личностного опыта и профессионального мастерства на основе самообразовательной деятельности. Доказано, что целесообразность и эффективность информационных технологий в художественном образовании тесно связаны с понятием информационной культуры. Существенной составляющей информационной культуры преподавателя музыкального искусства является умение эффективно использовать информационно-коммуникационные технологии как в музыкально-учебном процессе, так и в целях самообразования и самосовершенствования. Особое внимание акцентировано на том, что создание инновационной информационно-творческой образовательной среды в вузе в значительной степени зависит от инновационного климата, характеристики которого часто являются решающими для реализации цели обучения.

Ключевые слова: инновационные процессы; информационно-творческая образовательная среда; специалист по музыкальному искусству.

INFORMATION AND CREATIVE EDUCATION ENVIRONMENT AS THE CONDITION FOR PROFESSIONAL AND CREATIVE SELF-REALIZATION OF SPECIALIST IN MUSICAL ART

Nataliia M. Popovych
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy Music Education and Performance Art
Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-7822-6980
popovicnatalia06@gmail.com

Abstract. The article contains the analysis of the the significance of the information and creative environment for the professional-creative self-realization of a specialist in musical art. It has been emphasized that the implementation of information and communication technologies in the process of preparing future specialists in the field of music art in the system of continuous artistic education is one of the important factors in enriching their professional and personal experience. The purpose of informatization of the permanent system of artistic education is to increase the efficiency of learning through the information enlargement and the improvement of its methods of application, as well as the focus on the use of information technology in the educational process of higher education and professional activities. It is noted that the reorientation of modern artistic education from discrete to permanent requires the development and experimental testing of new forms of didactic interaction with musical and pedagogical workers, aimed at creating a positive motivation of specialists in musical art until the acquisition and improvement of informational competencies, continuous improvement of professional and personal experience and professional skill based on self-education activities. It is proved that expediency and efficiency of information technologies in art education are closely connected with the notion of information culture. The essential component of the information culture of a music teacher is the ability to use information and communication technologies effectively both in the musical and educational process and in the process of self-education and self-improvement. Particular attention is drawn to the fact that the creation of an innovative information and creative educational environment in a higher educational establishment depends largely on an innovative climate, the characteristics of which are often crucial for the realization of innovative goals.

Keywords: innovative processes; information and creative educational environment; specialist in music art.

REFERENCE (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

[1] N. Seheda, "Model of professional potential of music teacher, necessary for self-realization in pedagogical activity", *Zbirnyk naukovykh prats MDPU, Vyp. 1, s*. 35–36, 2001. (in Ukrainian)
[2] N. Tverezovskaia, "Diversification as a paradigm of the development of modern education", *Ynnovatsyonnыe obrazovatelnыe tekhnolohy, № 2(10), s.* 3–8, 2007. (in Russian)
[3] V. Novykov, "Educational environment of the university as a professional and personal stimulating factor", *Psykholohycheskaia nauka y obrazovanye, №* 1, 2012.(in Russian)
[4] O. Hora, "Educational environment as a factor of formation students national identity of higher establishments institutions", *Vytoky pedahohichnoi maisternosti, s.* 97–101, 2011. (in Ukrainian)
[5] M. Bratko, "Essential content of the concept "Educational environment of higher educational establishment", *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika (18), s.*50–55, 2013. (in Ukrainian)
[6] A. Bilynskyi, "Creative information and educational environment as a factor of the teacher`s personality development" , *Naukovi zapysky. Seriia : Pedahohika, Vyp. 2, s*. 15–20, 2012. (in Ukrainian)
[7] S. Bushuiev and M.Tsiutsiura, "Methodology of the development and principles of the information technology functioning for the harmonization of educational content", *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia,*v. 63, n. 1, p.12-21, feb. 2018. [online]. Available: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/2096/1314. (in Ukrainian)
[8] R. Hurevych, "Informational culture`s formation of the future specialist", *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity: rezultaty doslidzhen, s.* 354–360, 2003. (in Ukrainian)
[9] L. Havrilova, "Elements of distance education in the preparation of future music teachers and primary school teachers: use of the website as an electronic educational resource", *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii, № 4 (38), s.* 323–331, 2014. (in Ukrainian)

(cc) BY-NC-SA

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.